

Újpest. Érezzük – mióta műhelyünk is egy éve itt működik – büszkén hangzik, így említik. Nem a kerületet, a Várost. Mi adja ezt a tartást Önnek, honnan fakad az érzés? Arra is kérjük, ossza meg velünk, ha gondolja, valamely emlékét egy itteni helyről, eseményről, találkozásról...

Derce Tamás

Újpest 1950-ig önálló, megyei jogú város volt. A legmagasabb szintű település volt a fővárost ide nem értve. Szüleim, nagyszüleim és dédszüleim is újpestiek voltak, sokat beszélgettem régi öregekkel, s úgy tudom, talán nem is készült a nagyvilágban olyan termék vagy dolog, amely itt Újpesten ne lett volna meg. Amikor Újpestet Budapesthez csatolták, a legfejlettebb város volt az összes idecsatolt város között. A rendszerváltáskor, amikor polgármester lettem, Újpestnek majdnem százszázalékos volt az infrastruktúrája, gyakorlatilag az összes út le volt aszfaltozva, illetve le volt kövezve. A városháza körüli aszfaltot, illetve a keramitot 1909-ben tették le, tehát elmondható, hogy Újpest egy olyan fejlett város szintjén volt, amelyik Európa bármelyik országában megállta volna a helyét 1950-ben. Újpestnek önálló színháza, kőszínháza volt, ahol neves színészek játszottak, Hegedűs Gyulától kezdve Major Tamásig. Jellemző, hogy a városiak nem szavazták meg a Budapesthez való csatlakozást, ezért feloszlatták a testületet, és gyakorlatilag géppisztolyok árnyékában egy új testület hozta meg a Budapesthez való csatlakozás döntését.

Én magam a mai napig azt mondom, hogy nem a belvárosba megyek, hanem bemegyek Pestre, mert otthon ezt hallottam. A szüleim is mindig így mondták, hiszen ők ebben nőttek fel, és őket már felnőtt emberként érte az a hír, az a döntés és az a tény, hogy Újpest Budapestnek lesz egy kerülete. Ők még abban nőttek fel, hogy mindig azt mondták otthon, bemegyünk Pestre, és ez megmaradt a családban szólásként. Ha valaki olvassa a régi, különösen az első világháború előtti iratokat, azt látja, hogy az akkori jómódú emberek nagy áldozatokat hoztak Újpestért, hihetetlen mennyiségű pénzt adakoztak a saját forrásaikból arra, hogy csatorna, gázvezeték, vízvezeték épüljön, hogy lekövezzék az utcákat, hogy iskolák épülhessenek. Ez az újpesti érzés tehát onnan fakadhat, hogy Újpest volt a mi valódi otthonunk. Mindig azt szoktam mondani, hogy mielőtt megszülettem, az anyaméhben voltam, s amikor megszülettem, világra jöttem, akkor ez az anyaméh Újpest volt, amely mindent megadott az embernek. Le lehetett élni itt egy teljes életet anélkül, hogy Újpestet el kellett volna hagyni. Legjobb tudomásom szerint régóta nem változik az a statisztikai adat, mely szerint Újpest lakóinak 60-70 százaléka büszke arra, hogy újpesti, és nem szeretne innen elmenni.

Optimista beállítottságú ember vagyok, annak is tudok örülni, ha beszélhetek az itt élőkkel, annak is, ha kimegyek a Duna-partra. Nagyon sok érdekes emberrel találkoztam polgármesterként, de nem lehet és nem is szeretnék kiemelni közülük senkit.

Számomra az egyik legkedvesebb hely Újpesten a Deák utca, pontosabban a Deák utcának a templom utca és az István út közötti része. A Deák utca 20.-ban születtem, és ott is laktunk egy darabig. Anyai nagyszüleim a Deák utca 29.-ben laktak, nagyapámnak volt ott egy kötöttárugyára, amely ma az Ipartestület székháza, az apai nagyszüleimnek pedig volt egy gombgyára. Gombgyárként emlegetik, de tulajdonképpen műanyaggyár volt. Műanyagból és szaruból készítettek különböző tárgyakat, dolgokat. A legkorábbi emlékeim pontosan erre az utcára terjednek ki. Nagyon szeretem a Deák utcának ezt a részét, amely túlzott mértékben nem változott meg, és gyakorlatilag még ma is majdnem teljesen úgy néz ki, ahogy gyerekkoromban.

Újpestnek számtalan más szép része van, ilyen a Duna-part vagy a Farkaserdő környéke. Nagyon szeretem a piacot is, amely maga az élet. Újpestnek olyan belső szerkezete van, amely ma már nagyon kevés városnak. Alig-alig látható olyan, hogy a városháza, a piac és a nagytemplom a városokban egy helyre épült. Ez így egy igazi fórumnak tekinthető, s ez a fórum nagyon kevés magyar városban található meg. Számomra Újpest egy igazi város, még akkor is, ha tudom, hogy ma már Budapesthez tartozik.

Gloviczki Zoltán

Pest Belvárosából származom. Ez a belvárosiság életem második felében döntően kötött Újpesthez. Több mint húsz éve kezdtem tanítani egy szinte Újpest és Angyalföld határán álló gimnáziumban, messze a szülőföldemtől. Tanítványaim jó része érkezett minden reggel innen, északról. Rajtuk keresztül jutottam el Káposztásmegyerre, a messzinél is messzibb, ezoterikus vidékre, mely végül, s valószínűleg végleg Újpesthez kötött. Az egyik biztos szál házasságomhoz s ezzel öt gyermekemhez vezető káposztásmegyeri udvarlásom története, a másik – ettől nehezen elválasztható – a káposztásmegyeri Szentháromság Plébánia országszerte híres közösségével kialakult kapcsolatom. E két gyökér húzott végül polgárként is erre a vidékre, melynek ma is a peremén élek (Székesdúlón, Pest legészakibb utcájában), mégis teljesen magamévá laktam az elmúlt tíz-egynéhány évben. Káposztáson, majd Székesdúlón élve az új „belvárosom” Újpest-Központ lett, nyüzsgésével, forgalmával, boltjaival. Idenövesztettek a már Újpesten, a központban óvodába, iskolába járó gyermekeim. A plébániai közösség szálai elvezettek a más helyi katolikus és protestáns közösségekkel, gyülekezetekkel való kapcsolatig. A kétezres évek közepén önkormányzati képviselőjelöltként újabb ismeretségek és kötődések... Ma újpesti vagyok, azzal a városi öntudattal, ahogy a korszak egy polgármestere hivatalos leveleinek feladójaként ezt a várost jelölte meg településként...

Jolsvai András

Hogy mit jelent nekem Újpest? (Így, rövid u-val, ahogy a régiek írták, és ahogyan már csak én írom.) Erről napokig tudnék mesélni; ahogy meséltem is az elmúlt évtizedekben cikkekben, novellákban, regényekben. Nekem Újpest a levegő, mely nélkül létezni se tudnék. Nekem Újpest a létezés maga: egy különleges létezési mód. Az elmúlt években gyakran publikálók egy *Alibi* című novellagyűjteményben, ahová a szerzőktől kérnek mindig egy rövid önéletrajzot is. Én mindig ugyanazt írom magamról: „Újpesten nőtt fel a múlt század hatvanas-hetvenes éveiben: azóta ezt írja.” És ez tényleg így van, nekem Újpest az ifjúság, a reménység, a biztonság, a bátorság és a szépség – és ez így is marad, amíg csak élek.

Megszállott családtörténeti kutatásaim is éppen azt a célt szolgálják, hogy még mélyebbre áshassam Újpesten a gyökereimet. Hiszen nekem Újpest a családom, ez a város úgy összefonódott a felmenőimmel, hogy azt semmi erő szét nem választhatja.

Nemrégiben például az az öröm ért, hogy hozzájuthattam a Lőrincz utcai ház eredeti dokumentumaihoz. A Lőrincz utcai ház komoly szerepet játszott családjunk történetében, egykor Ugró Gyula, nagyanjai nagybátyám vásárolta, amikor befejezte a polgármesterséget (addig a Fő utcában lakott), aztán az egyik lányáé és vejéé lett, akikkel kisgyermekként magam is sokat találkoztam, de a házban (ma már nem tudom, miért) nem jártam soha. A ház Ugró Sarolta halála után idegen kezekre került, azóta már talán a negyedik tulajdonos lakik benne, át is alakították alaposan, számomra mégis fontos – jelképes – helyszíne a családtörténetnek. Sok fényképem maradt róla, de a maga teljességében nem tudtam mégsem elképzelni. Nemrégiben aztán a Lőrincz utcában járván véletlenül megismerkedtem a ház mai lakóival, szó szót követett, mindenki elmesélte a maga történetét, aminek nemcsak az lett a vége, hogy végigsétálhattam a házon mai állapotában, hanem az is, hogy újdonsült ismerőseim, örömmökre, megajándékoztak a ház eredeti tervrajzaival.

Azóta képzeletben sokszor jártam abban a házban – az ilyesimből nálam előbb-utóbb novella lesz, vagy regény.

Így fonódik össze valóság és képzelet, és így lesz mindez Újpestté – életem legfontosabb városává.

Kadlecovits Géza

Magyarország a hazánk, Újpest az otthonunk.

Újpestinek lenni – az öreg újpestiek szerint – szerencse dolga, ez valószínűleg igaz. Szerencsésnek érezheti magát az az ember, aki itt született, és úgy döntött, hogy itt éli le az életét. A nagyarányú iparosodás, sok gyár, üzem és az ezzel együtt járó zaj és füst ellenére az újpestiek úgy tartják, hogy szép és lakható városuk. Az elmúlt évtizedekben számos tanulmány készült, amelyekben arra kerestek választ a kutatók, mi a magyarázata ennek a ragaszko-

dásnak? Miért gondolják egyesek, hogy az újpestiek önértékelése valamifajta „gőgből” ered?

A titok Újpest történetében rejlik. 1840-ben a mai Újpest területe homokos és terméketlen volt. Néhány hold szőlőn kívül más haszonnövény itt nem maradt meg. Gróf Károlyi István tudatosan iparosokat hívott ide, abban a reményben, hogy majd egy virágzó település születik. Terve sikerült, hamar gyökeret eresztett a bőripar, a feldolgozó ipar és később a textilipar. 1840-ben, amikor Újpest község megalakult, összesen 100 személy lakott itt, 1907-ben, amikor Újpest városi rangot kapott, már 55 000 (!!!) lakos élt itt, és Pozsony, Temesvár és Budapest után az ipari termelésben a negyedik helyen állt. Volt itt kikötő, vasút és hajóállomás, két kórház, kövezett úthálózat, víz- és áramszolgáltatás.

Ki ne lenne büszke ilyen hatalmas fejlődésre?

Hetven évvel ezelőtt az én korosztályom még azt tanulta az iskolában, hogy Magyarország a hazánk, Újpest az otthonunk. Az otthonunk a mi családunk. Hazafiak vagyunk, és egyben a család hűséges tagjai. Azt valljuk, hogy ha nem tartunk rendet az otthonunkban, ha nem tiszteljük hagyományainkat és ősein-
ket, akkor a HAZA is gyenge lesz!

Ettől pedig óvjon minket az Isten!

Kovács Ivánné

Az ember életében első és legfontosabb a család és az otthon. Az otthon szélesebb értelemben a lakhelyünk, ahol élünk. Nekem ez Újpest. A költő szavával mondhatom: „Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyöngye ága...” Hiszen már nagyszüleim is itt éltek és nevelték négy gyermeküket. Közülük hárman hosszú életük folyamán végig hűek voltak a városhoz.

Mint gyermeknek Újpest volt életem színtere. Rokonok, barátok, iskolai közösség, zeneiskola, sportegyesület és az énekkar tagjai vettek körül. Abban az időben nem volt televízió, rádióadó is csak kettő. Viszont sokat beszélgettünk, mindent, ami történt velünk aznap, délután és este elmeséltük, megbeszéltük. Sokat látogattuk rokonainkat, barátainkat. Nem voltak ezek nagy vendégségek, inkább jó hangulatú összejövetelek, beszélgetések. Az évek folyamán megismertük szüleink, nagyszüleink, rokonaink élettörténetét. Természetesen az események fő színhelye és szereplői Újpest és az itt élő emberek voltak. Kirajzolódtak előttünk a felnőtté válás gyermekkori iskolái, a Katolikus Kör, a különböző sportegyesületek, a Tungsram strand és a Lídó élete, a munkahelyek világa. A történeteket helyszínekhez is tudtuk kötni. Lassan mi is ezeken a helyeken éltük mindennapjainkat. Igaz, hogy mikor Édesanyám kérdezte: „Mész a Katolikus Körbe?”, mondtam, hogy igen, és elmentem az Úttörőházba, amely a régi kör helyén működött.

Sok régi baráti családot ismertünk meg, velünk hasonló korú gyermekeikkel barátkoztunk. Újpesten szinte mindenki ismert mindenkit. Látásból biztosan. Egy piaci bevásárlás időigényes volt, mert elbeszélgettünk Juló nénivel, akitől a mákot, diót vettük, a hentessel, a kenyéressel, és a többi ismerős,

megszokott áruval. Ismerősökkel is találkoztunk, akikkel szintén megálltunk egy kis beszélgetésre. Névről ismertük a különböző remek kisiparosokat. Mi nem a cipészhez mentünk, hanem a „Vennes bácsihoz”, ahol leülhettünk és sok érdekes dologról hallhattunk. Itt Újpesten mindent lehetett kapni, mindent meg lehetett javíttatni. A város más részén élő rokonainktól, ismerőseinktől gyakran hallottuk dicsérni Újpestet, hogy milyen remek helyen élünk.

Tetszett is a város. Bár nem volt sok különlegesen szép épülete, de meghitt volt. Szerettünk sétálni az utcáin. Mindegyiknek külön hangulata volt. Hol a hársfasor illatozott, hol az akác virágzott. Kora reggel özönlöttek rajtuk a dolgozók a rengeteg újpesti gyárba. Még most is érzem a bőrgyár vagy a Chinoin „illatát”. Ez is hozzánk tartozott.

Ahogy idősebb lesz az ember, összegződnek és letisztulnak életének eseményei, emlékei. A szeretet és a büszkeség megmarad, a hangsúly áttevéődik a komolyabb értékekre. Városvédő tevékenységem alatt rájöttem, hogy vannak dolgok, amelyhez el kell érni egy bizonyos kort. Kellenek hozzá jó szülők és tanárok, akik mindenekelőtt példát mutatnak az ifjaknak, megláttatják a szépet, megtanítanak felelősségteljesen élni. Itt, Újpesten számtalan embert lehetne felsorolni, akikre büszkék lehetünk, akik példát adtak az élet minden színterén. Nemcsak Újpesten, hanem az országban, sőt sok esetben külföldön is hírnevet szereztek maguknak és városunknak. Érdemes őket és tevékenységüket megismertetni a mai fiatalokkal is, hogy példájukból merítsenek, és ők is otthonuknak tekintsék Újpestet és tegyenek épüléséért, szépüléséért. Nem hiszem, hogy van még egy olyan város, ahol pl. húsz éve évente színvonalas helytörténeti vetélkedőt szerveznek a tanulóknak. (Van az elsők között olyan fiatal, aki már könyvet írt újpesti témában.) Az egy iskola, egy védendő sír programban is szinte valamennyi újpesti iskola részt vesz. Vannak diákok, akik teret szépítenek. Sorolhatnám még a különböző tevékenységeket. Belőlük lesznek majd az Újpestet szerető, építő, hagyományokat továbbvivő felnőttek.

Szomorúságomra, az én gyermekeim nem „újpestiek”. Férjhezmenetelem után Újpalotán kaptam lakást, ők ott nőttek fel, de jól ismerik városomat. Segítik munkámat, büszkék a sikerekre. Elnézően mosolyognak, amikor túlzottan lelkesedem egy-egy itteni eseményért. Fiam mondta egyszer egy baráti társaságban: „Hát nem tudjátok? Újpest a világ közepe. Múltkor mindenki majdnem meghalt a hőségtől, Mamci pedig büszkén telefonált, hogy Újpesten volt ma Magyarországon a legmelegebb.”

Újpest az otthonom. Boldog vagyok itt. Folytatva a költő sorait: „...remélem, testem is majd e földre süpped el.”

Miletics Iván

1929 hírhedetten fagyos januárjában, egy annál forróbb gazdasági korszak hajnalán, budai lakosnak születtem. A Városmajor körletét, álmomnak teljesültével, szüleim jóvoltából palotai családi házra váltottuk. Elemista koromtól dédelgetett célkitűzésem, hogy orvos válhassék belőlem. A történelem nagy eseményeit kerülve tömöríttem a dolgot.

Jeles matura, és egyetemi polgárrá lettem a budapesti orvoskaron. Itt lassítok egy kicsit, mert életem meghatározó pontjára érkeztem. Az egyetem iránti érdeklődésem hozott össze akkorra már medikává lett, későbbi és maig is életem társává vált feleségemmel. Ő és családja csodával határos módon élte túl Újpest egyetlen bombatámadása folytán alapjáig lerombolt házukból történt menekülésüket.

Innen ered az első kapocs Újpesthez. Sorsom az akkori rendtartás szerint, diplomázás után a Városi kórházhoz köt, s ezután elszakíthatatlanná válik a várostól. Harmincéves háziiorvoslás szoros kapcsolattá lett az én felelősségem körébe utalt emberekkel. A történet fonódó része, hogy feleségem előbb nőorvos, majd szintén az enyémmel azonos körben volt jelen.

Nem hagyhatom szó nélkül, hogy az egyetemi éveink alatt, 1951-től, mindketten mindennapos, a szombatot is beleértve, orvosírnokként szolgáltunk a diplomázásig. A közös szakmaiság is szoros kapcsolatot képezett közöttünk, melynek területe és kapcsolódása Újpest lakóihoz szerencsésen kedvező viszonyra talált. A nyári színház helyére felépülő szakrendelő lett tevékenységünk folytatásának színhelye, melynek jómagam később ügyvezető igazgatójaként vonultam nyugdíjba. Eltekintve számos nem kevésbé fontos részlet említésétől, életünk fókuszában két lányunk nevelése állt. Őket Újpest iskolái tanították, ezt a hűséget az unokák is gyakorolták, még házasságkötésükkel is.

Lakhelyem 1937 óta változatlanul az azóta családunk szaporulatával bővített otthonunkká lett. Idén gyémántdiploma illet meg, mely jelképes, mégis becses tanúsítvány. Van azonban egy nagy tisztességet jelentő nobilis elismerés a birtokomban, az Újpest város által adományozott díszpolgári cím.

A tömörített kurrikulum bizonyító háttere Újpesthez való kötődésemnek. Ki nem hagyható kapcsolatom a Közművelődési Körrel, a Városvédő Egyesülettel, melynek egy ideig elnöke is lehettem.

Újpest város és lakói, volt kezeltjeim szerető megbecsülésében ma is még adódik alkalom részesülni, pedig szolgálatom immár 1996 óta megszűnt. Hála-lasan köszönöm!

Négyszeres dédszülők és Isten áldásával immár 62 éves házások lehetünk.

Somos András

Miért kötődöm Újpesthez? Miért nem szeretnék máshol élni?

Az első kérdésre könnyebb a válasz, hiszen ténykérdés. Nagyapám telepedett le Újpesten, és miután az első világháborúban elvesztette a két lábát, amiért magas kitüntetést kapott (amelyet kívánságának megfelelően koporsójában elhelyeztünk), ennek következménye volt, hogy átvészelte a vészidőszakot, és hadirokkantként trafikot bérelhetett a Mátyás téren élete végéig.

Édesapám Újpesten született, majd itt járt iskolába a Könyves Kálmán Gimnáziumba (ahonnan mellékhelyiségben történt cigarettázás vétsége miatt eltanácsolták, és kénytelen volt a Barcsay utcai gimnáziumban érettségizni). Újpesten ügyvédkedett, és miután nagybátyám is hasonló hivatást űzött, előttem is adott volt az út, melynek kezdetén édesapám íróasztala alá kuporodva

kisgyermekként szívtam magamba a pálya iránti vonzalmat. Az általános iskola befejezését követően a Könyves Kálmán Gimnáziumban igyekeztem visszanyerni a család jó hírnevét, majd ezt követően a jogi egyetemet is elvégeztem (sajnos Újpesten még jogi kar nem volt). Ügyvédjelöltként, majd ügyvédként kezdtem pályafutásomat, természetesen Újpesten. A pályaválasztásban nyilván az is motivált, hogy a lakásunktól pár száz méterre lévő Árpád út 75.-ben működő Ügyvédi Munkaközösségbe édesapám baráti köre befogadott, ahol 33 évig tevékenykedtem. Ennek az irodának volt a tagja korábban a mártírhalált halt dr. Rajki Márton, aki 1956-ban mint az újpesti Forradalmi Bizottság elnöke néhány napig békét és szeretetet hirdetett. Beszédeit mint az érettségire készülő Könyves-diákok a kényszerű szünetben végighallgattuk a Városháza mögötti Trombita téren. 1958-ban halálra ítélték, és az ítéletet végre is hajtották.

Ebben az irodában kollégáim közül többen a rendszerváltást követően különböző pártok képviselőiként váltak közismert szereplőkké a magyar politikai életben.

Jellemző volt az irodában a baráti légkör, és többek között az is, hogy a szemben lévő oldalon található „Toto” vendéglőben együtt fogyasztottunk jókedvűen 3,60 forintért gulyáslevest, és időnként 8 forintért rántott szeletet.

Nemcsak az ügyvédi irodából, hanem ablakunkból kihajolva is, balra nézve a Tavasz utcában csodálhattam az Újpesti Járásbíróság, majd későbbi nevén a IV. és XV. Kerületi Bíróság épületét. Ennek hangulatát kívülről az épület stílusa, míg belső légkörét az határozta meg, hogy a különböző jogterületen működő jogászok kollegiális, baráti viszonyban voltak. Amíg a Budapesten lévő bíróságokon a bírók és ügyészek kínosan ügyeltek arra, hogy az ügyvédekkel kapcsolatukat egy tétova köszönésre korlátozzák, addig itt a hangulat olyan volt – elsősorban a bíróság elnökének, Vilmos Laci bácsinak és utódainak jóvoltából –, hogy a rendőrség, bíróság, ügyészség és ügyvédek csapatai „ölre menő” focirangadókat vívtak, és ezt követően együtt söröztek, anélkül hogy ez elvtelen következményeket vont volna maga után. A belvárosi kollégák számára ez csodaszámba ment, ekkor éreztek ők is valamit abból, hogy mit jelent számunkra a „vidéki” Újpest.

Azon sem lehet csodálkozni, hogy házasságkötésemnek egyik alapvető feltétele volt, hogy Újpesten keressem meg életem párját, természetesen újpesti lány személyében, és családjá a lila-fehér klub szerelmese legyen. Feleségem is Újpesten született a szülőotthonban, majd ugyanitt ajándékozott meg lánygyermekemmel, aki folytatva a hagyományokat, a későbbiek során két kisunokámat is itt hozta a világra, és jelenleg Újpesten nyitotta meg a „manzart” rajziskolát neves, ugyancsak újpesti művész barátaink közreműködésével.

Fiam is itt végezte tanulmányait, a hagyományoknak megfelelően a Könyves Kálmán Gimnáziumban, majd elsődlegesen Újpesten folytatta ügyvédjelölti és ügyvédi tevékenységét.

Úgy gondolom, hogy a fentiek önmagukban is magyarázatot adnak a kötődésre. Nehezebb feladat gondolataimat és érzelmeimet megfogalmazni, amikor arra kell válaszolnom, hogy miért nem szeretnék máshol élni.

Születésemet követően pár évvel, első otthonunkat, a Tél utca és Nap utca sarkán épült családi házat elhagyva vásároltuk meg azt a házat, amely helyéből adódóan több vonatkozásban meghatározta. Az előttünk lévő teret a történe-

lem során éppen az aktualitásnak megfelelően máshogy nevezték, így volt már Városház tér, Csarnok tér, Ferenc József tér, Április 4. tér, és jelenleg Tanoda tér. Mi az Április 4. téri időszakban laktunk itt, egészen addig, amíg egy nem teljesen átgondolt városrendezést követően lebontottak családi házas negyedet, és többek között (ebben az esetben talán indokoltan) a mi otthonunkat is.

Ebben a házban gyakori vendége volt édesapámnak Berda József, az újpesti költő, aki időnként felkereste „mecénásait”, és így édesapámnak is elhozta újonnan írt köteteit, melyekbe ajánló sorokat írt. Nem véletlen, hogy 1944-ben, majd 1949-ben is szinte ugyanazokat a gondolatokat találtam a címoldal hátlapján: „Szeretett barátomnak ajánlom könyvemet ezekben az embertelen időkben a régi barátsággal Berda József.”

Házunk a térrel szemben, a középvonalban épült, tőle balra az általános iskola, míg jobbra a Könyves Kálmán Gimnázium.

A Könyves Kálmán Gimnáziumban átélt élményeimről az adott keretek között nem áll módomban írni. A legfájóbb emlékem ezzel kapcsolatosan az volt, amikor 1956 őszén a kialakult harcok miatt a tánciskolát is magában foglaló ingatlan pincéjében találtunk búvóhelyet és a világháború emlékeit idézve éltük át a történeteket, majd másnap onnan feljőve a gimnázium felénk néző homlokzatát ledőlve találtuk, az iskola romokban hevert. Osztálytársaink közül többen elhagyták az országot.

A szemben lévő oldalon kis üzletek és házak. Balra mellettünk a Redlich tánciskola, ahol az újpesti fiatalság döntő többsége szerzett diplomát az aktuális tánctudományból, és itt szereztek hírnevet a kor divatjának megfelelő öltözettel és frizurával rendelkező jampik.

Jobbra az István út (később Bajcsy-Zsilinszky utca), előttünk a „Tér”. Ha az ablakon kinéztem, jobbra tekintve láttam a „Budapestre” közlekedő 12-es villamost, legtöbbször az ütközőjén „potyázó” újpesti sráccal, amit mi egyszerűen az általános szóhasználat szerint „tujázásnak” hívtunk, szüleink nem nagy öröme. Velünk egy vonalban, a másik oldalon „pompázott” a Szabadság mozi, ahol első kulturális élményeinket szereztük.

Az előadások előtt egy-két artistaszámot bámulhattunk, valamint western-filmekben gyönyörködhettünk. A nagy élmény mégis az volt, amikor a filmzalag elszakadt, teljes sötétség borult a mozira, és a nagyérdemű közönség fűlszaggatóan kezdett fütyülni. Ezt még nagyobb hangerővel tette, ha a filmben erotikus jelenetet látott, amely abban az időben maximum egy csókban csúcsosodott ki. Az idősebb fiatalok a hosszúra nyúlt szünetet egyéb célokra használták fel. Hajdu Bandi bácsi, a mozi kinevezett igazgatója a szegény gyerekeket mindig ingyen engedte be, ők általában az első széksor előtt ülve szívták magukba a kultúrát.

A „szabadegyetem” azonban a „Tér” volt, ahol egy helyen többirányú ismeretekre is magas fokon lehetett szert tenni, és ahol gyerekkorunktól kezdve olyan tudást szereztünk, amelyhez az elit iskolákban tanuló diákok álmukban sem jutottak.

Mindenekelőtt a foci.

Bár a gyerekek jó része az újpesti gyárakhoz kapcsolódó egyesületek kölyökszolgálatában játszott, de az igazi csemege a grundfoci volt. A rangadók székhelye a Tér előtti utca, ahol a kapufa az egyik oldalon a betonjárda, míg a másik

oldalon az iskolatáska volt. A Téren a hierarchiát a focitudás határozta meg. A játékszer kezdetben rongy-, majd később a gumilabda volt. Az egyes csapatok résztvevőit sorsolással választották a csapatkapitányok, oly módon, hogy a keresztbe tett markuk egyikébe kavicsot tettek, és aki elsőre talált, az elsőnek is választott. Itt teljes volt az egyenlőség, nem számított, hogy ki munkás, paraszt vagy értelmiségi, sőt még az egyéb kategóriájú is labdába rúghatott, ha erre a képességei predesztináltak. Előnyös helyzetben voltam, mert aki a labdát hozta, az mindig játszhatott. Édesapám mint ügyvéd annyit megengedhetett, hogy gumilabdát vett nekem, és így állandóan csapattag lehettem. Ez volt azonban az egyetlen előnyöm, mert egyébként nem volt különbség. A társalgás általában egy rövid és magánhangzót tartalmazó kifejezésből állt.

Tekintélyt csak az szerezhette, aki képességeit gólokkal bizonyította.

A Tér másik részén a snúrozás játszotta a főszerepet. Ez a játék már pénzért ment, és abban különbözött a kaszinó szabályaitól, hogy itt azért a pénz dobásánál az ügyesség is szerepet játszott, és csalni nem lehetett.

A srácok egy része az akkor hagyományos játékokat űzte, így többek között pilinckázott vagy a Téren található fákról lelógó „bakaszivarokat” tüdőzte.

A Téren a „bunyó” is divat volt szinte napi gyakorisággal. Aki a Tére kijött, az ismerte a szabályokat, és bevállalta az ezekből adódó konfliktusokat is. A mai huligánok gyakorlatától eltérő módon azonban a bunyó is más volt. Itt vagy egyenlő arányban összeverődött, szemben álló bandák estek egymásnak, vagy csúzliztak. A jelenlegi gyakorlattól eltérően nem nyolcan-tízen rugdosták a földön fekvőt, hanem, az akkori kifejezést használva, „szólóztak”, tehát egy az egyben püfölték egymást, és a többiek körülállva kedvencüknek szurkoltak.

A Téren mindig volt őr, vagy az általános iskola idős pedellusa, Tyukodi úr, aki összeszedte a csikkeket, és a maga részéről is tiszteletben tartotta az itt kialakult törvényes rendet.

Édesapám barátai, akik napi gyakorisággal észlelték, hogy a Téren én is törzstag vagyok, kérdőre vonták, hogy mi a keresnivalóm ott az „utcagyerekek” között. Ő csak mosolygott, és ma már tudom, hogy bölcsen válaszolt, amikor röviden azt mondta: a Tér a „szabadegyetem”, hadd tanuljon a gyerek. Soha nem szólt bele az ott történetekbe, de számomra az egyetlen büntetése volt, ha aznap nem mehettem ki a Tére.

A Téren kötöttünk egész életre szóló gyerekkori barátságokat, és ahogy az idő bizonyította, ezek bizonyultak a legerősebbeknek. A Térről kerültek ki a későbbi gyári munkások, tisztviselők, tanárok, orvosok, katonák, rendőrök, és folytathatnám. Akármerre sodorta a sors az itt felnőtteket, a kialakult barátság a maga szintjén fennmaradt, és a tegeződést a magázódás soha nem váltotta fel.

A későbbiek azt bizonyították, hogy ezen az igazi újpesti Téren az életből legalább annyit tanultam, mint a tudományból az egyetemen.

Természetesen nemcsak a Tér, hanem minden fájó és jó emlékem is Újpesthez köt. Az irodalmat idézve, mi újpestiek félszavakból is megértettük egymást. Ha azt mondtuk: „Tungi”, tudtuk, hogy a gyerekkorunkat meghatározó uszodáról beszélünk, az úszómesterről, Csukor Laci bácsiról, a betonteknőről, ahol egyérintőztünk; ha Állami Áruház, az nekünk csak „az állami”, amely a rendszeres randevúk meghatározó helye volt, és ahonnan reggelenként cso-

portosan indultunk a 12-es vagy 55-ös villamosokkal, hogy közel egyórai utazgatást követően bemenjünk a városba tanulni. A Lido volt maga a riviéra, és nekünk a Víztorony jelentette az Eiffel-tornyot.

Ha azt mondtuk, hogy Megyeri út, akkor azonnal a stadion jutott eszünkbe (ma már sajnos a temető is egyre inkább), és a zsúfolásig megtelt 8-as villamos, ahol a lépcsőkön és ütközőkön lógott az embertömeg. A Tungsram tetejéről is a stadiont bámuló emberek, akik annyit láttak, hogy a nézőtéren néha harmincezer ember szorong, és rágva a szotyolát ámulattal figyeli Szusza Ferit és a többieket.

Emlékszünk a családi házak szanálását követő időszakra, amikor sokan lelki beteggé váltak, hogy el kellett hagyniuk Újpestet. Bevásárlókosarakkal a kezükben évek múltán is feltűntek a város egyik legjellegzetesebb és szeretetteljesebb pontján, a piacon. A vásárlás is fontos volt, de az ismerősökkel, barátokkal történő mindennapi találkozás és a piactér hangulata mindent felülmúlt.

1962-ben alakítottuk a „Fiatal Értelmiségiek Klubját”, majd később, 1988-ban a ma is működő „Újpesti Értelmiségi Klubot”, melynek tagságát elsődlegesen a Könyves Kálmán Gimnázium diákjai és a Tér játszótársai közül toboroztuk. Később felvettük a már közel 150 éves múltra visszatekintve az „Újpesti Közművelődési Kör” nevét.

Ennek a politikailag semleges körnek a tagjait a lokálpatriotizmus és a barátság köti össze.

A minden második héten szervezett esteken a ma már 25 éve fennálló baráti kör nem véletlenül az Árpád út 66. épületében található Polgár Centrumban működik. A hely szelleme ugyanis az Újpesti Közművelődési Kör hagyományait idézi ösztönösen.

A magyar társadalmi, politikai, művészeti, irodalmi, sport- és egyéb területek legismertebb kiválóságai látogattak ide meghívottként.

Szinte valamennyien a beszélgetést azzal fejezik be: „Köszönjük a meghívást. Hírből már sokat hallottunk erről a körrel, de most személyesen győződünk meg arról, hogy Önök valóban megbecsülik és tisztelik vendégeiket és egymást. Nem is nagyon értjük, hogy ebben a mai rohanó és egymástól elhidegülő világban mi az, ami Önöket összetartja és 25 éve kéthetenként összehozza.” Mi tudjuk!

Úgy gondolom, hogy a várost alapító Károlyi István hívószava, az alapítólevél, az általa megfogalmazott szellemiség, amely mindenki számára lehetőséget biztosított az itt élésre, megélhetésre, és amelynek következtében Újpest várossá alakulását követő rövid időn belül az ország egyik jelentős ipari, kereskedelmi, szellemi központjává vált.

Néhány gondolat és epizód volt csupán, amelyekkel érzékeltetni kívántam, hogy miért szeretek itt élni.

Várhidi Pál

Az újpestiség számomra azt jelenti, hogy itt születtem, tehát ez a születési helyem. Abban az időben rengetegen játszottunk kint az utcán, így volt rendjén, nagyon-nagyon sokat fociztunk kinn. Az iskolában is óriási divat volt a labdarúgást nézni. Nálunk az első számú csapat az Újpest volt, persze. Ismertük kívülről a játékosokat, az összeállítást, úgyhogy nagyon sokat foglalkoztunk már akkor a focival, ez volt tulajdonképpen a hétfő reggeli programunk.

Fiatal gyerek voltam, amikor az Újpestehez kerültem az ifjúsági csapatba, óriási élmény volt ez, óriási! A baráti körömben is így néztek fel rám: a fiú, aki be tudott jutni az Újpest ificsapatába. Onnan következett aztán az első csapat. Abban az időben – sokat tudnék erről mesélni – olyan játékosok játszottak ott, mint Szűcs Sándor, Nagymarosi Mihály, Szusza Ferenc, Balogh II, Egressy. És akkor én tizennyolc éves koromra bekerültem közéjük.

Később, amikor megnősültem, bent kaptam lakást Pesten, csak akkor mentem be a fővárosba lakni, amikor már válogatott játékos voltam.

Egyszer nyertünk bajnokságot, ez óriási dolog volt akkor, mert olyan riválisok között sikerült – hiszen a magyar labdarúgást azóta jegyzik igazán –, mint a Honvéd, ott játszottak Puskásék, Bozsikék, aztán az MTK: Hidegkuti és a többiek... akkor a magyar labdarúgás világviszonylatban az élvonalban volt. Nekünk is óriási dolog volt, hogy ilyen csapatok mögött, mondjuk – nem is egyszer –, harmadikok tudtunk lenni, nagyon nagy nagy élmény volt mindannyiunk számára. Tízszer voltam válogatott. 35 éves koromig fociztam.

Nálunk hihetetlen nagy volt a szurkolói létszám, akik kijöttek egy mérkőzésre, nem annyi néző volt, mint amennyi sajnós most van. Az újpesti stadionban 25-30 ezer ember előtt játszottunk bajnoki mérkőzést. Abban az időben, még játékos koromban, épült a Népstadion, ott pedig kettős rangadókat játszottak a legjobb pesti csapatok, a Ferencváros, a Honvéd, az MTK és az Újpest. Ez azt jelentette, hogy a Népstadionban 70-80 ezren voltak egy dupla meccsen. Az akkori magyar labdarúgást nem lehet összehasonlítani a maival, hogy akkor mit jelentett a magyar labdarúgás, szóval...

Elkezdtük az őszi idényt, és már októberben-novemberben érkeztek a meghívások a téli szezonra, hívtak minket Európába és Dél-Amerikába is. Oda is nagyon sokszor mentünk. És amikor vége lett a bajnokságnak, a nyári időszakban is előbb kezdtük el a felkészülést, mert az egyesületeknek sokat jelentett, hogy állandó meghívásaink voltak a világ minden részére.

Az aktív futball után az edzői pályafutást választottam, ha már egyszer jóformán beleszülettem a labdarúgásba, ezt folytattam egészen nyugdíjas koromig. Amikor idejöttem az Újpestehez, 7 évig voltam itt tréner. Ebben az időben négy bajnokságot nyertünk, kétszer másodikok voltunk és egyszer harmadikok. Nem sokan dicsekedhettek ilyen eredménnyel, ez akkor fantasztikus dolog volt... Két bajnokság között augusztus végén már mindenhová rengeteg meghívásunk volt, és jóformán mindig külföldön voltak a felkészüléseink.

Utoljára ugyancsak Újpesten, a Wolfner-gyár csapatánál (Elektromos – szerk.) dolgoztam, utána abba is hagytam az edzőséget. Óriási élmény volt játékos-pályafutásom.